DANSKE MUSEER

3

AUG
1990

Ni millioner tager ikke fejl

Danmarks statistik har udsendt den årlige museumsbesøgsstatistik. Knap 9 millioner mennesker har besøgt de danske museer i 1989. Det er små 140.000 mere end i 1988. Kunstmuseer og kulturhistoriske lokalmuseer har haft en fremgang på ca. 8%. De naturvidenskabelige museer og kulturhistoriske specialmuseer tegner sig for en mindre tilbagegang – og Nationalmuseet holder stort set stillingen.

Besøgstal er langt fra den eneste målestok for museernes arbejde. Danmarks Statistik gør selv opmærksom på, at besøgstal kun giver et begrænset billede af museernes samlede aktivitet. Det er meget præcist sagt. Udstillingsformidlingen er kun en af museernes opgaver. Uden forskning, indsamling og bevaring er der intet at formidle.

Men derfor er der alligevel grund til at stoppe et øjeblik ved besøgstallet. Det er dog udtryk for (mindst) to ting: Museerne formidler og interessen for kulturarven er både omfattende og stigende. Tallene viser klart, at befolkningen bruger deres museer i ganske betydeligt omfang. Og det er ikke kun ved udstillingsbesøg.

F.eks. mærker museerne også den stigende interesse for kulturarven gennem forespørgsler og andre henvendelser.

Der findes ingen statistik over disse henvendelser, og antallets eksakte størrelse er i princippet også uinteressant.

Det afgørende er, at et bredt udsnit af befolkningen har et behov for kontakt med deres museer. Og så, at museerne er i stand til at imødekomme dette behov.

En af de væsentlige årsager til denne interesse for kulturarven, behøver man ikke lede længe efter.

Det er en tendens, som ikke mindst præger Europa i disse år. Hver for sig vil vi gerne definere vores egen position, inden vi bliver medlemmer af en »storfamilie«, hvor det nationale nedtones og lokalområdet, regionen og etniske tilhørsforhold bliver »nye« referencerammer.

Det er klart at museerne må blive centrale i denne udvikling. De knap 9 millioner gæster ved godt hvor de skal henvende sig.

Netop nu sidder landets vise og lægger endelige budgetter for 1991. Midt i de økonomiske gebrækkeligheder må man håbe, at de også er opmærksomme på den udvikling, som museerne må være rustede til at deltage i.

Frank Birkebæk

Vadehavsprojektet

– et tværmusealt samarbejde

Af Michael Lauenborg, Esbjerg Museum

Vadehavet er kendt for sin enestående natur og for sit righoldige dyreliv. Men også for stormfloderne, der ikke mindst i det sidste tiår har været voldsomme. Og måske ikke mindst som et element i debatten om forureningen af Nordsøen.
Men kulturhistorisk rummer området også usædvanligt mange interessante træk og lokalsamfund, som museerne i Ribe og Sønderjyllands amter det forløbne årti har gjort til genstand for en fælles udforskning i Vadehavsprojektet.

Farvandet ud for den jyske vestkyst, fra Ho bugt i nord til Tøndermarsken i syd, kaldes Vadehavet. Et lavvandet, sandet område, der snart er hav, snart tørt land. To gange i døgnet overskylles »vaderne« af tidevandet, hver gang med aflejring af fint mudder, den såkaldte »slik« til følge. Slik, der danner slikvader, som siden gror og bliver til frugtbar marsk. Vadehavet kender ikke rigsgrænser og strækker sig fra Ho Bugt i nord ned til Holland og Belgien.
Nyere undersøgelser, som museet i Ribe har foretaget, tyder på at den første danske marsk er dannet i førromersk jernalder, med andre ord, århundreder før Kristi fødsel.
Tidevand, marsk, geest (det egentlige land), en fremherskende vind, stormfloder med oversvømmelser til følge er naturforhold der har haft, og stadig har, den største betydning for livet i dette særegne stykke Danmark. Forhold der naturligt har sat sit præg ikke kun på livet, men også på erhvervene gennem de sidste årtusinder.

Vadehavsprojektet

I 1980 vedtog museerne i Ribe- og Sønderjyllands amter et samarbejde om et projekt, der havde til formål at undersøge nogle af de kulturhistorisk interessante træk i erhvervsmønstre, bebyggelse, bolig og bygningskultur i området, hvilket kun tidligere var sket i ringe omfang, ligesom en række tidligere undersøgelser ikke var publiceret. In-

tentionen var, at projektet som helhed skulle have en lang tidshorisont, i store træk fra jernalderen til vore dage. Som nævnt er naturforholdene et fælles træk ved regionen, men kulturhistorisk kan det ikke opfattes som en helhed.
Området har været påvirket af kriser i den europæiske handelsøkonomi, nationale og administrative forhold, lovgivning og privilegier. Og som følge heraf har der gennem tiderne været markante forskelle i både kulturelle, sociale og økonomiske mønstre. Mellem Tøndermarskens koge med de rige gårde og fattige småhuse i landsbyerne i baglandet. Mellem søfartssamfundene på øerne og de rene landbrugssamfund på fastlandet. Mellem øerne indbyrdes og mellem flækker, store og små landsbyer. Og mellem danske, tyske og frisiske områder. For overskuelighedens skyld blev området i projektet opdelt i seks arbejdsområder: De tre øer: Fanø, Mandø og Rømø og på fastlandet: Tøndermarsken, Ballum og Ribe-Esbjerg området.
Økonomisk er projektet blevet støttet af museumsrådene i de to amter, ligesom Statens Museumsnævn har ydet markante tilskud. Også fra privat side er der modtaget midler. Men fra starten lå det klart, at der måtte arbejdes med delprojekter og foretages punktundersøgelser på såvel fastlandet som på øerne.
Et fællestræk ved de undersøgelser, der blev foretaget i 1980'erne, var fokuseringen på erhvervsudviklingen, og tyngden i undersøgelserne kom til at ligge inden for de sidste 150 år. Således kom landbruget på forskellig måde til at være et centralt element i undersøgelserne på Mandø, Rømø og i Ballum, hvorimod undersøgelsen på Fanø, hvor landbruget aldrig har været et fremtrædende erhverv, kom til at dreje sig om Sønderho's afvikling som søfartsby.
Endnu et fællestræk ved de undersøgte samfund er, at søfarten på forskelligt tidspunkt har haft en væ-

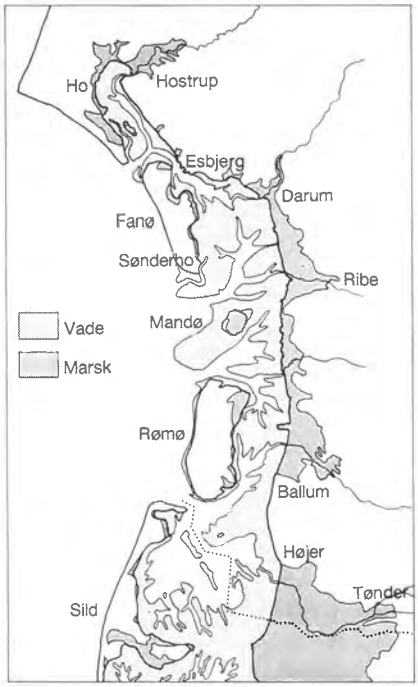

Det danske vadehavsområde.
Tegning: Else Kierstein.

sentlig betydning for dele af befolkningen. På Fanø som det centrale erhverv indtil vore dage, mens det i Ballum var et supplement til landbruget i 1700-tallet.

Sønderhoundersøgelsen

Denne delundersøgelse blev varetaget af overlærer Niels Frederiksen, Esbjerg, og var den første der blev igangsat i Vadehavsprojektet. Opgaven var at undersøge baggrunden for afviklingen af Sønderho, som i slutningen af 1800-tallet var den næststørste søfartsby i Danmark. Undersøgelsen skulle også kortlægge byens erhverv og befolkning og dermed belyse mønstret i søfartens afvikling i perioden 1880 til 1910.
Det er interessant, at Sønderho var en velfungerende kulturel, økonomisk og social enhed i mere end 100 år, hvorefter der foregik en meget hastig afvikling, hvorved byens indbyggertal faldt med mere end 30% og således nåede tilbage til, hvad det var i 1700-tallet.
Undersøgelsen peger på, at man på Fanø ikke klarede omstillingsprocessen fra sejl til damp. Man troede på en stor fremtid for sejlskibene, og i slutningen af århundredet investeredes således i nye jernsejlskibe, hvis værdi dog hurtigt faldt, og den investerede kapital gik tabt. Ligeledes var det næsten umuligt at skaffe midler til investeringer i dampskibe al den stund, at den kapital, der indkom ved salget af sejlskibene, blev ført tilbage til investorerne, og forsikringssummen fra forliste skibe gik samme vej, uden at pengene blev nyinvesteret. Noget af forklaringen er også den form, hvorunder skibene blev finansieret. Ejerne af skibene afregnede efter hver tur, og i praksis blev hele udbyttet udbetalt bortset fra en meget beskeden driftskapital. Dampskibstidens rederivirksomhed koncentreredes i f.eks. København, Esbjerg og Hamburg – og sønderhoningerne fortsatte med at være søfolk, men mange af dem nu ikke længere på egne skibe.
Undersøgelsen er publiceret i 1989: »Sønderho- en skipperby i Vadehavet«, en publikation, der dels indgående behandler skibsfartens udvikling fra 1700-tallet, men som samtidig giver et bredere kulturhistorisk billede af Sønderho/Fanø.

Mandøundersøgelsen

Også for Mandø var den vigtigste indtægtskilde i 1800-tallet søfarten, selv om øen aldrig som Fanø fik sin egen flåde. Ved overgangen fra sejl til damp gik en del af Mandøboerne i land og skabte sig et nyt livsgrundlag i landbruget. Mandøundersøgelsen var det næste projekt, der blev sat i gang i ..., og denne del blev varetaget af etnologen Marianne Zenius. Hovedopgaven var at undersøge og beskrive især landbrugets udvikling i de sidste 100 år og vurdere mulighederne for øens økonomiske fremtid. Undersøgelsen er publiceret som:

»Mandø i 100 år« (Bygd 19..). Heri har Marianne Zenius indgående beskrevet, hvorledes øen klarede overgangen fra søfarts- til landbrugssamfund, og hvorledes Mandø i næsten 100 år var et velfungerende lokalsamfund med eget mejeri, egen kro, brugsforening m.v. Befolkningstallet var stabilt, og i årene mellem 1920 og 1960 betød digebyggeri og landvinding en kærkommen biindtægt til øens mange småbrugere. I årene siden ca. 1960 har øen imidlertid mistet de fleste fælles funktioner, og befolkningstallet er faldet stærkt. Marianne Zenius vurderer, at kun ved en sammenlægning af gårdene til ca. 6 brug, vil øen have en mulighed for at overleve som landbrugssamfund, og det kun under forudsætning af, at mælketransporten til fastlandet, som blev stoppet i 70'erne, bliver genetableret. Ellers bliver resultatet, at Mandø alene bliver et rekreativt område.
Problemet er centralt for mange mindre øsamfund. Arbejdsmulighederne er dårlige, skolen har ingen overbygning, og landbrugsdriften er belastet med ekstra transportudgifter.

Rømø 1973. Foto: Peter Dragsbo.

Rømø

Landbrugets udvikling i nyere tid var også her det centrale spørgsmål. Undersøgelsen blev foretaget af etnolog Gunner Solvang og blev i højere grad en kulturgeografisk undersøgelse end de øvrige undersøgelser, der er præget af en mere kulturhistorisk indfaldsvinkel. Undersøgelsen blev koncentreret om det nordlige Rømø, Juvreområdet. I publikationen »Vadehavsbønder på Rømø« (Bygd 19..) skitseredes udviklingen fra søfartstiden i 1600-tallet, da Rømøboerne tog hyre på tyske og hollandske skibe, idet der, som på Mandø, ikke var en hjemmehørende flåde. Rømøboerne, hvoraf en del var kaptajner eller »kommandører«, deltog særdeles aktivt i 1700-årenes hvalfangst i det nordlige Polarhav og i 1800-årenes fangst af sild og torsk ved Island. Overgangen fra sejl til damp ramte også Rømøboerne, og ved det sidste århundredeskifte var landbruget blevet øens vigtigste indtægtskilde. Ligesom på Mandø var der, især på den sydlige del af øen, en mængde småhuse, der overlevede ved hjælp af bierhverv, og med den stærke turisme efter Rømødæmningens anlæg i 1949 (?), er mange ejendomme blevet udstykket og overgået til sommerhuse. Men i modsætning til Mandø er der på Rømø gode udsigter til, at der i øens nordligste landsbyer vil blive bevaret et levedygtigt landbrug, der udnytter øens særlige naturressourcer og koncentrerer sig om kvæg- og fåreavl.

Ballum

Efter at have undersøgt aspekter af den økonomiske udvikling på de tre danske vadehavsøer, var det naturligt at gennemføre en parallel undersøgelse på fastlandet. Som et godt eksempel blev valgt Ballum sogn på kysten nord for Højer. Også Ballums befolkning havde taget aktivt del i søfarten i 1700-årene, men dette forhold ophørte allerede i løbet af 1800-tallet. Økonomien havde dog her i højere grad også været baseret på landbrug, og derfor var det primært de jordløse Ballumboere, der kom til at mærke skiftet.
Allerede i jernalderen, hvor Ballummarsken formodentlig er dannet, har der været en tvedeling i marskland-bruget. På geesten har der været korndyrkning, mens forlandet har været anvendt til græsningsarealer. Opfedningen af stude gjorde tidligt Ballumbønderne forholdsvis velhavende og bevirkede, at de i langt højere grad end bønder i det øvrige

Ballum Slusekro. Tegning Peter Dragsbo.

Danmark har været afhængige af – og udnyttet de skiftende markedsforhold i Nordeuropa.
Uanset udskiftning og inddugning holdt billeder af Ballumbønderne som studeavlere sig til op i 1950'erne, men i løbet af de sidste årtier har omfattende dræningsarbejder gjort det muligt at dyrke korn i marsken. I Ballum er den lange tradition for studedrift nu afløst af kornavl, malkekvæg og svin. Imidlertid er dette blot endnu et udtryk for tilpasning til de skiftende markedsforhold, og i det væsentlige har Ballum som lokalsamfund bevaret sit kulturelle særpræg med bl.a. religiøse og nationale traditioner. Etnologen Nina Fabricius har foretaget undersøgelsen i Ballum, der som den sidste under Vadehavsprojektet blev igangsat i 1988 og som endnu, på grund af manglende bevillinger, ikke er helt afsluttet. En foreløbig publikation er dog trykt i Sønderjysk Månedsskrift nr. 5, 1989.

Arkæologien

Det var tanken med Vadehavsprojektet, at også jernalderbebyggelsen langs kysten skulle være genstand for en nærmere undersøgelse, al den stund at det er i jernalderen, vi kan spore den første tydeligt marskafhængige bosætning. Undersøgelser af jernalderens bebyggelsesstruktur og erhvervsmønster kan således give en dybde i forståelsen af senere tiders mønstre, ligesom der er brug for flere undersøgelser af marskens indviklede udviklingsstruktur.
Projektet valgte i første omgang at foretage en sammenskrivning af registreringen af jernalderfund i området og få det publiceret i en rapport fra de to museumsråd i 1987. Af økonomiske årsager kom fortsættelsen af projektet ikke i gang, men der er stof at gå videre med, både for de enkelte arkæologiske museer i området, men i høj grad også for et fornyet fremtidigt samarbejde.
Et projekt har normalt en indbygget tidsfaktor. I Vadehavsprojektet var den 10 år. Dermed er alle de problemer, der undervejs blev skitseret, naturligvis ikke løst. Men der er blevet taget hul på en række emner i dette spændende kulturlandskab, som kan tages op igen. Noget af det vigtigste er, at stort set alle projekterne er blevet, eller bliver, publiceret i monografier. Når den sidste publikation om Ballum foreligger, bør der som en naturlig afslutning på projektet foretages en samlet vurdering af resultaterne med henblik på en formulering af nye sammenlignende og tværgående studier i et fortsat forskningsarbejde mellem Vadehavsområdets museer og museumsråd. □

Hederejser

I Herning har man startet et pilotprojekt med støtte fra Danmarks Turistråd og den nystartede Forening for Egnskarakteristisk Turisme. Ideen er, at udvikle en række »grønne« turistprodukter omkring Herning. Formanden for Foreningen for Egnskarakteristisk Turisme, Ulla Thyrring og Hernings turistchef Ulla Damsgaard har sammen arrangeret projektet for 1990: 5 organiserede busture med guider til egnskarakteristiske seværdigheder i og omkring Herning – Søby Klondyke, I Dalgas' fodspor, Herning – hedens hovedstad, Sinding-Ørre naturpark og Alheden og Kartoffeltyskerne.
I årene fremover er det hensigten at arbejde målrettet på at højne kvaliteten af natur- og kulturoplevelser i de områder, der ligger indenfor Herning kommune.

Museum og virksomhedskultur

Af Janne Laursen, Danmarks Turistråd

To store museer har bryggeriet Carlsberg som »bagmand«. Det er henholdsvis Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot i Hillerød og Ny Carlsberg Museum i København. Mindre kendt er et tredje – Carlsberg Museum på bryggeriet Carlsberg.

Dansk Forening for Rosport på besøg i Carlsberg Museum, 1963. Der er dækket op i Kejserindesalen, hvor også Ragnarokfrisen befinder sig. Foto udlånt af Carlsberg.

Et monument bliver til

»Bien faire, laissez dire«, var det motto Carl Jacobsen satte over døren til sin private bolig. Populært oversat: »Gør, hvad du synes, og lad de andre snakke«. Og det gjorde han så. Af faderen J.C. Jacobsen var han bl.a. stimuleret til at interessere sig for kunst. En interesse, som den gamle brygger med nogen bekymring efterhånden så udvikle sig til en sand passion. Carl Jacobsens prioriteringer til fordel for denne passion stod ind imellem i et udpræget konkurrenceforhold til bryggerivirksomheden.

I 1880 flyttede Carl Jacobsen ind i den gamle Bakkegård ved Valby Langgade, og her opførtes en vinterhave, hvor han udstillede en række af sine tidlige erhvervelser. Vinterhaven kaldte han for sit Glyptotek. Det indviedes i 1882 og præsenteredes også for offentligheden. Men samlingerne voksede, og for at skaffe plads måtte der bygges til. En række sale blev tilføjet – kendt i dag som forhallen, Æressalen, Kejserindesalen, Foyeren og Bannersalen. Senere i 1893 blev vinterhaven bygget om. I 1895 skete der igen en udvidelse i form af et langt galleri til Carl Jacobsens samlinger af græske og romerske portrætbuster.

Glyptoteket på Carlsberg vakte tidligt opmærksomhed i udlandet. Carl Jacobsen skulle have udtalt herom, at »Kunstnere og Videnskabsmænd fra alle Verdens Kanter vare stadige Gjæster indenfor dets Mure. Salene egner sig også godt til festlige Modtagelser og Sammenkomster både ved Dag og Aften, og mange Erindringer om sådanne knytte sig dertil«.

I 1896 begyndte flytningen af Carl Jacobsens samling af moderne kunst til Ny Carlsberg Glyptotek på Dantes Plads. I 1899 skænkede han det endvidere ved gavebrev sin og

MADAM CAROLINE JACOBSENS
VANDSKÆRKJEDE
Nr. 76
fra Brolæggerforretn.
skænket sin Moders Vandskærkjæde
af sin Fader J.C. JACOBSEN
som første Forsøg paa at
bringe Vandet til

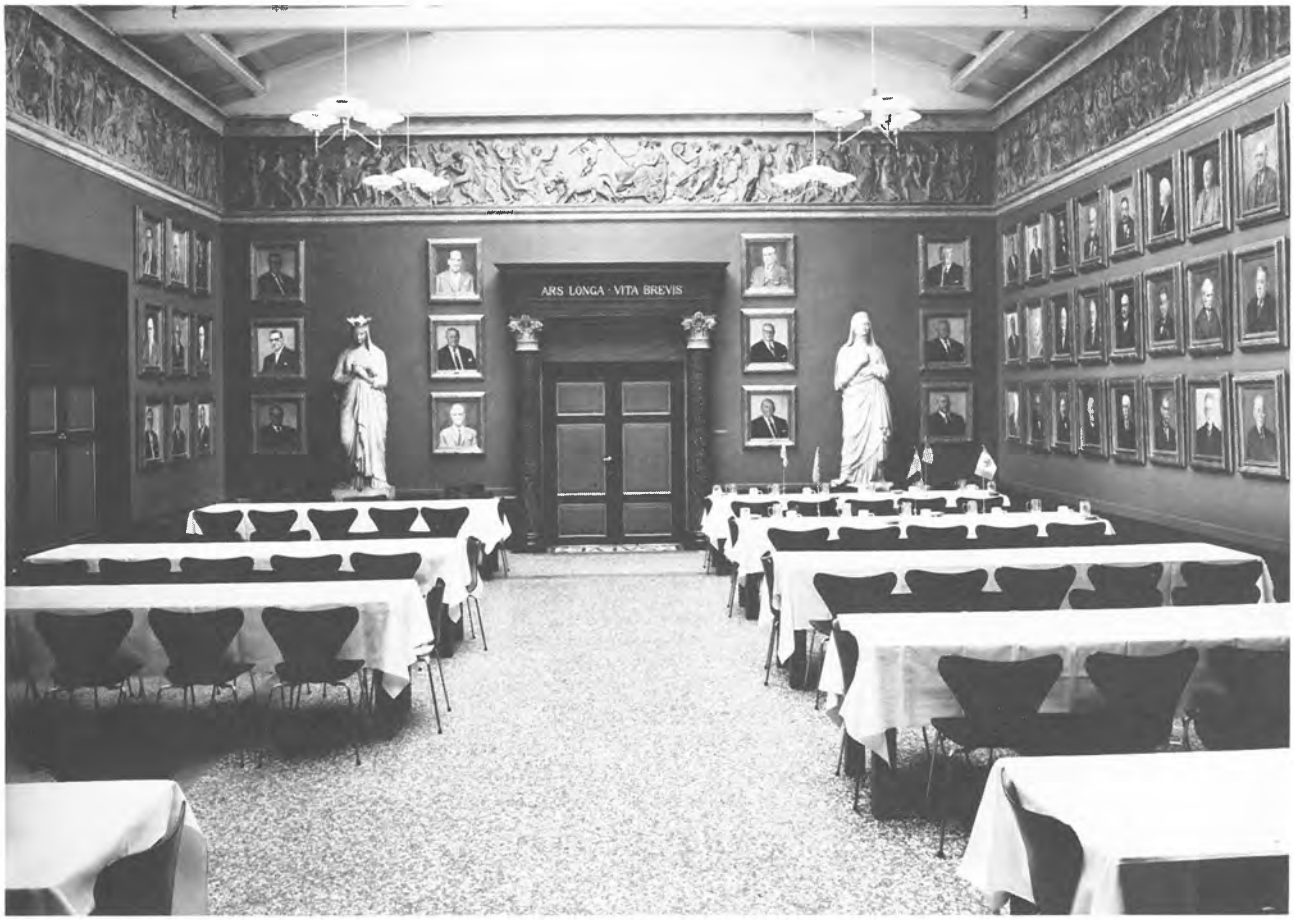

Æressalen med portrætter af 50'års jubilarer. Frisen er en rekonstruktion af H.V. Bissens frise »Ceres og Bacchus« fra 1841. Foto udlånt af Carlsberg.

Årets Fodboldfest under afholdelse på Carlsberg Museum, 1984, mens Carlsberg stadig var sponsor for landsholdet. De syngende piger udfolder sig i Æressalen med 50-års jubilarernes portrætter på væggene. Foto udlånt af Carlsberg.

Side 8:
Vue fra Kejserindesalen mod Rotunden og Sindings »To mennesker«. Rekonstruktioner af Thorvaldsens karyatider flankerer trappepartiet. Foto udlånt af Carlsberg.

Et highlight: J.C. Jacobsens moders vaskekedel, hvori han udførte sine første forsøg med brygning af bayersk øl. Foto udlånt af Carlsberg.

Vue over Carlsberg Museum med Carl Jacobsens villa i baggrunden. Foto udlånt af Carlsberg.

hustruens indkøbte kunstværker siden 1888. Salene blev noget (men ikke helt) tomme i glyptoteket på Carlsberg. I sig selv var de seværdigheder prydet med en række rekonstruktioner af udsmykninger fra det Christiansborg, der brændte i 1884. F.eks. H.V. Bissens frise »Ceres og Bacchus« fra 1841, J.A. Jerichaus frise fra 1864 af »Makedonerkongen Alexander den Stores bryllup med den baktriske prinsesse Roxane«, Ragnarokfrisen som H.E. Freund havde udført og H.V. Bissen fuldendt. Ligeledes er trappen til Rotunden flankeret af to karyatider, der også har en forbindelse til det nedbrændte Christiansborg. De var oprindelig bestilt hos Thorvaldsen af en kreds af polakker, der i tillid til Napoleons løfter om at få Polen genoprettet som kongerige ønskede hans svar indgraveret på en tavle af malm, der skulle anbringes under en arkitrav flankeret af to karyatider. Det blev som bekendt ikke til noget, og Thorvaldsen færdiggjorde de to figurer med henblik på en anvendelse i trongemakket på Christiansborg. Her kom de til at indramme tronstolen, men det hele gik tabt ved slottets brand. En afstøbning forelå dog, og Carl Jacobsen fik billedhuggerne A.V. Saabye og Th. Stein til hver at udføre en af karyatiderne. – Således er udsmykningen af salene mættet med historie og historier. En sand historicistisk komposition med mange betydningslag.
Denne bygning, som er et monument over Carl Jacobsen selv og hans store kunstinteresse, er i dag ramme om Carlsberg Museum.

Carlsberg Museum

Carl Jacobsen skulle i sine sidste leveår ofte have ytret ønske om at oprette et museum til minde om faderen J.C. Jacobsen og hans virksomhed. Drachmanns hus på Skagen var forbilledet. Det blev sønnen Vagn Jacobsen (1882-1931), der udarbejdede en plan til et Carlsberg Museum. Et udvalg blev nedsat med ham selv som formand, og i dets betænkning fra 1915 hedder det bl.a., at »... dette Museum foruden en Jacobsen Afdeling også burde bestå af en bryggeriteknisk Afdeling med særligt Henblik på Carlsbergbryggeriernes og Øl-Industriens Udvikling gennem Tiderne her i Landet.«
Glyptoteket på Carlsberg Bryggeriet blev fundet egnet som ramme om et sådant museum. Dels var bygningen i sig selv et monument over Carl Jacobsen, dels var der direkte adgang fra selve bryggeriet. To år efter Carl Jacobsens død, på hans fødselsdag den 2. marts 1916, blev museet indviet og den 4. april åbnedes det for publikum som Carlsberg Museum. Det bevaredes i store træk indtil 50 års jubilæet i 1966, hvor der blev nyopstillet og nyindrettet. De repræsentative rum blev ført tilbage for så vidt muligt til deres oprindelige skikkelse og væggene fik de farver, de havde haft på Carl Jacobsens tid.

Museets indhold

Det er stadig princippet om en teknisk og en personalhistorisk afdeling, der møder publikum på Carlsberg Museum. Den personalhistoriske afdeling indeholder flest museumsgenstande bl.a. i form af to interiører: J.C. Jacobsens arbejdsværelse og Carl Jacobsens arbejdsværelse. Hertil kommer en række personalia og portrætter. I den bryggeritekniske afdeling er en opdateret udstilling af ølbrygning på Carlsberg og brygning af Carlsbergøl i udlandet. På museet er der dog ikke udstillet mange genstande fra den bryggetekniske afdeling.
Men der findes to symboltunge genstande for bryggeriet: Det er J.C. Jacobsens moders vaskekedel, hvor han lavede sine første forsøg med brygning af bayersk øl, samt et propageringsapparat til rendyrkning af ølgæren.
Museet er tænkt i klare afdelinger, men som »museumsmenneske« kan det være svært at orientere sig. For nutiden er ikke lukket ude. Den er larmende aktiv på sin egen stilfærdige måde – for museet bruges. Æresboligen har en sal, Carlsbergfondet og Ny Carlsbergfondet har en sal, men alle tre steder opdateres informationerne løbende. De repræsentative lokaler bruges, og væggene i Æressalen er tapetseret med portrætter af bryggeriets 50 års jubilarer. Her sidder man og nyder smagsprøver efter en rundvisning på bryggeriet.
På mange museer er nutiden som regel lukket ude. Det er ikke tilfældet på Carlsberg Museum. Her er nutiden med overalt, og museets rolle er at finde i forhold til denne nutid.

Publikum

I regnskabsåret 1988-89 havde museet et besøgstal på ca. 110.000 personer. Museet er sidste station på guidede rundvisninger på bryggeriet, hvor der i museet som nævnt serveres smagsprøver. Der er budgetteret med 1,75 øl pro persona, og opholdet i museet varer ca. en halv time. Besøget er gratis, og det er smagsprøverne også. Museet er en integreret del af bryggeriets PR-virksomhed.
Af museets besøgende var omkring 8.500 personer inviterede gæster, som deltog i arrangementer med servering af mad. Der foregår et utal af arrangementer på Carlsberg Museum, hvor museet bliver til en ramme – en flot, særegen og festlig ramme. Begivenhederne kan være rent interne som f.eks. forretningsfrokoster, personalejubilæer, medarbejderarrangementer m.m. De kan også være meget udadvendte begivenheder, hvor Carlsberg er involveret som sponsor eller gennem fondene.

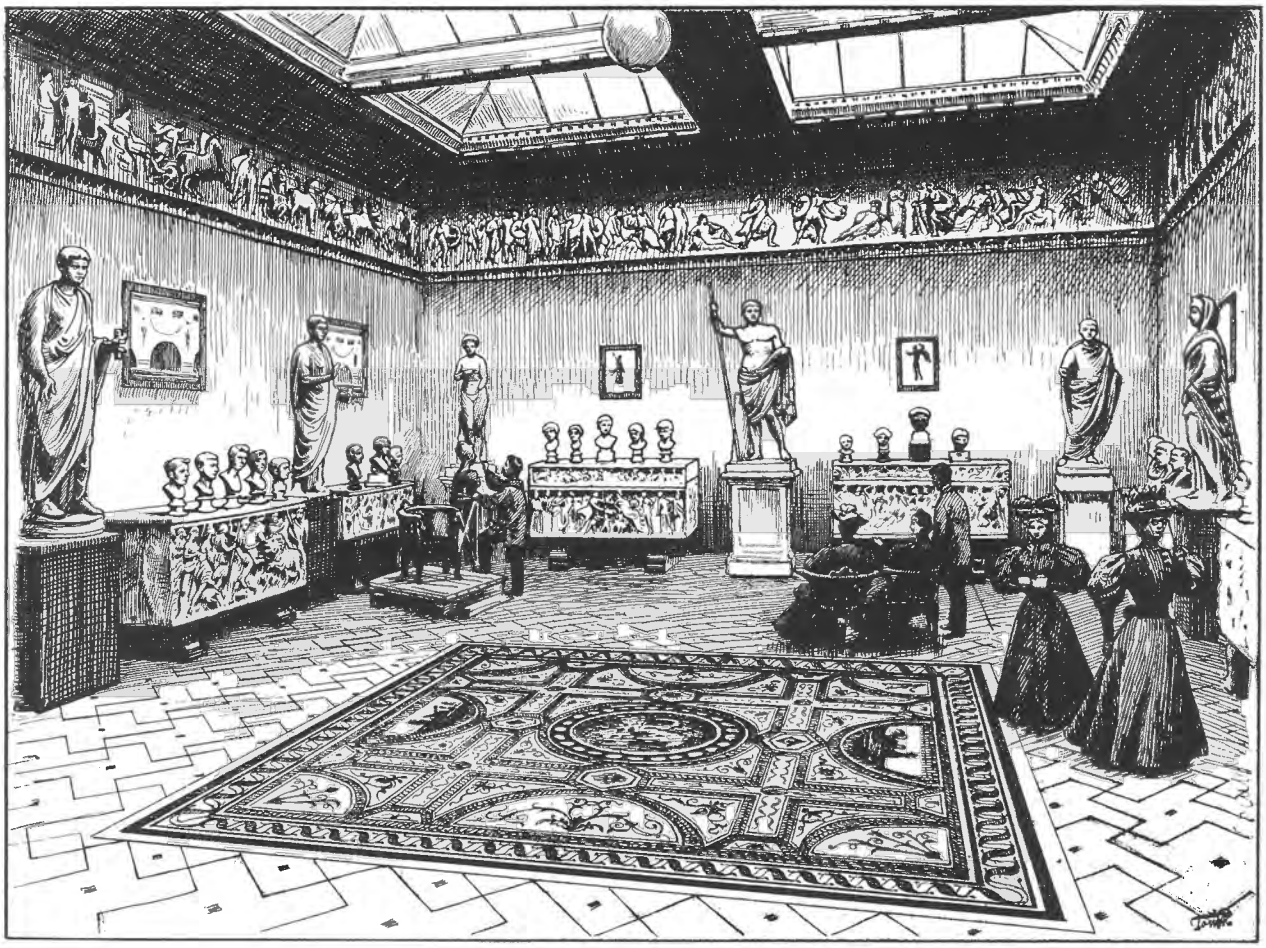

Carl Jacobsens vinterhave og første Glyptotek efter ombygningen i 1893. Herfra er der trappe og dør til Carl Jacobsens private villa. Tegning Tom Petersen.

Museets personale

Som det fremgår er museet tæt forbundet med bryggeriets besøgsafdeling, og de to områder har samme chef: Bent Karlskov. Besøgsafdelingen har en skolekonsulent, der også betjener museet. Et oldebarn af J.C. Jacobsen tager sig af museets daglige arkivarbejde og er en stor kender af familiens indbo og arkivalier. Museumsinspektør Poul Strømstad fra Nationalmuseet er museumsfaglig konsulent. Museets øvrige personale består af en formand samt 7-8 bryggeriarbejdere, der serverer øl for de besøgende, sætter de nationalflag på bordene, der passer til de ankomne gæster, rydder af m.m. Desuden findes der en souvenirbutik med halvanden ansat.

I besøgsafdelingen arbejder desuden en sekretær og i højsæsonen 8-9 guider; fire af disse er fastansatte. Der er daglig to faste ture rundt på bryggeriet foruden de særlige ture, som kan bestilles på forhånd af større grupper. Der har aldrig været behov for at annoncere efter guider til Carlsberg. Mund-til-mundmetoden forsyner besøgsafdelingen med det fornødne personale.

Museets samlinger

Museet har et magasin, men de fleste genstande er udstillede. Museet testamenteres med mellemrum gaver f.eks. fra kunstnere, der har løst mange opgaver for Carl Jacobsen. Endelig får museet en række henvendelser vedrørende genstande, som menes at have tilhørt familien Jacobsen. Det er dog ikke altid tilfældet.

Den bryggeritekniske side af sagen er ikke egentlig et indsamlingsmæssigt felt. Der skiftes ud i udstillingerne på museet, og så findes der jo endelig Gl. Carlsberg, hvor bryggerivirksomhed fra J.C. Jacobsens tid på Carlsberg kan studeres nøjere. Her er genstandene bevaret, fordi de ikke er smidt ud. Ikke fordi de bevidst er indsamlet.

Derfor kan museumsvirksomheden på Carlsberg minde om et besøg hos en gammel statelig familie, hvor ar-

vestykkerne findes side om side med senere erhvervelse og tilsammen udgør et hjem. Et hjem, hvor familiemedlemmerne i større eller mindre grad kender til den historie, der knytter sig til de enkelte genstande.

Museets formål og rolle

Den målsætning, der blev nedfældet i 1915 gælder stadig for museet. Men bevaringen af også de repræsentative lokaler, som allerede Carl Jacobsen havde stor fornøjelse af, har listet en yderligere funktion ind i museet – eller fortsat traditionen om man vil. Carlsberg Museum fremtræder i dag som et meget avanceret stykke virksomhedskultur og på samme tid et uvurderligt bidrag til Carlsbergs PR-arbejde. Det giver museet en nutidighed, der egentlig slet ikke var planlagt, men som er groet frem. Der er tale om et levende museum. Ikke et levendegjort museum. Museet bruges.
Som gæst fra den museumsverden, hvor det ikke helt forholder sig sådan, kan man gyse med tanke på de mange cigarer, der ryges her og det slid brugen af museumsgenstandene foranlediger. Skulpturerne må danse på deres sokler, når der skrues op for musikken til en fest på Carlsberg Museum. Men de står åbenbart ret godt fast.
Foregår der ikke her det, som man taler så meget om i museumsverdenen: En aktiv brug af museet? Museets rolle er ikke til at gå fejl af, og her fortælles uden mange og indviklede forklaringer forbindelsen mellem erhverv, økonomi, videnskab, kunst og kultur i det moderne industrialiserede samfund.

At bryggeriet besidder et museum netop over dette er tankevækkende. Og tanken opstår, om det ikke er denne klare og tydelige sammenhæng, der gør besøget på Carlsberg Museum til en enestående oplevelse? Her er det historiske nærværende og relevant.
Carlsberg Museum er som f.eks. også Arbejdermuseet i København en del af det miljø, museet beskriver. Disse museer er en forlængelse af de aktiviteter, der har skabt grundlaget for dem og ikke deres punktum. At koble det historiske sammen med nutiden er nok meget oplagt for de nævnte museer, men spørgsmålet er, om det er museernes samlinger eller en bestemt opfattelse af museets rolle, der giver denne forskel? Denne problematik er vel til hver en tid aktuel for alle museer?

□

Efterlysning

Kunstmuseet Trapholt er interesseret i køb af 4 bordmontre, ældre modeller i mørkt træ til permanent udstilling af Franciska Clausen-samlingen i den gamle Trapholtvilla.

Henv.:
Ane Hejlskov Larsen,
tlf. 75 54 24 22

Skovbrugsmagasinet på Corselitze

På Corselitze på Falster har frivillige lavet en stor samling af gamle skovbrugsredskaber. Ideen til at indsamle og bevare skovbrugets gamle redskaber og oplysninger om skove og skovfolk på Lolland-Falster og Sydsjælland opstod for et par år siden og i september 1988 blev Skovbrugsmagasinet stiftet som en selvejende institution. De fysiske rammer blev sikret, da Det Classenske Fideicommis stillede en fredet hestestald fra 1780 til rådighed og tilbød at betale en istandsættelse.

Ifølge formanden for Skovbrugsmagasinets bestyrelse, skovfoged Thyge Andersen, opfatter institutionen sig som en »satellit« til Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm. Magasinet er – som navnet siger – primært et opbevaringssted. Der er ikke faste åbningstider, og der gøres ikke noget særligt ud af opstilling og formidling. Skovbrugsmagasinet låner gerne ud til udstillinger o.l. Alle genstande bliver registreret på edb. Henvendelser om oplysninger, udlån og adgang til: Corselitze godskontor, Tromnæs Alleen 2, 4800 Nykøbing Falster. tlf. 54 84 70 29.

Skovbrugsmagasinets logo forestiller Ormen hin Lange (navnet på en skovharve) og er tegnet af Vif Dissing.

Tanker ved telefonen – p.t.

– om faggrænser og nyere tids kulturhistorie

Af Per Kristian Madsen
museumsinspektør m. ansvar for bl.a. nyere tid
v. Den antikvariske Samling i Ribe

I museumsloven har nyere tids kulturhistorie fået sin egen paragraf og kommunerne en underretningspligt. I museumsverdenen er der en debat om hvem der har kompetence til at udføre arbejdet, og hvad der overhovedet menes med nyere tids kulturhistorie.
Nogle af de museer, der ikke har en etnolog/historiker ansat, er midlertidigt (p.t.) blevet godkendt.

Såh – er det en antikvitet?
Ja – den er fra nittenhundrede og fjorten!
Tegning Storm P.

»Kommunalbestyrelsen skal underrette de kulturhistoriske museer, der har ansvaret for det etnologiske arbejde i området, når der udfærdiges en lokalplan eller meddeles ombygnings- eller nedrivningstilladelser, der vil medføre afgørende ændring i brug eller funktion af bygninger, bebyggelser eller andre kulturlevn« Museumslovens paragraf 36a).
»... understreges, at paragraf 36a ikke, som ønsket af Nævnet og museerne giver nogen undersøgelsesadgang eller forpligtelse, men i sig selv alene handler om at modtage en given information. Det er derfor ønskeligt, at ingen kommune lades udækket.
Det skal endvidere bemærkes, at det er Nævnets opfattelse, at varetagelsen af paragraf 36a forudsætter, at museet har en fastansat bemanding på minimum halv tid med en relevant uddannelse, jfr. de faglige krav der er gældende for arkæologiens vedkommende. Relevant uddannelse i relation til paragraf 36a vil primært være etnologi/historie, men også andre uddannelser eller tilsvarende kvalifikationer.« (Statens Museumsnævns rundskrivelse til samtlige museumsråd og museer af 26. marts 1990).

Nye grøfter?

Så er løbet kørt, den faglige arrondering af terrænet går videre, og nu er det etnologernes tur.

Intentionerne om ombygningen af et større administrativt apparat omkring varetagelsen af paragraf 36a – og de udvidelser i tråd med denne, som kommende museumslove kan forsynes med – virker trivielt genkendelige. Arkæologiens administrative praksis overtages tilsyneladende. Blot må man håbe, at der fra etnologisk side er blik for både de dårlige og de gode sider ved denne. Mest udtalt er risikoen for, at man gennem varetagelsen af nødudgravninger og hasteundersøgelser fortaber sig, mister overblikket og den forskningsmæssige ledetråd. Blandt fordelene er, at de to forskellige arkæologiske fag, som den gældende ordning tager sigte på, tilskyndes til samarbejde, både med hinanden og med andre fag i og uden for museumsverdenen, og at dette har vist sig at kunne praktiseres.
Nå, det må blive en sag for de etnologisk kompetente at gennemdrøfte, hvorvidt man ønsker at kopiere den arkæologiske verdensorden.
Vurderingen af, hvem det overhovedet skal være tilladt at beskæftige sig med nyere tid, må jo selvfølgelig være et af de første skridt på vejen.
Museumsrådene udnævnes til at være fagligt kompetente, når det gælder vurderingen af de folks kvalifikationer, som ellers i reglen fordres bedømt på universitetsniveau. Og for en museumsinspektør, der gennem den allerede afsluttede faglige evalueringsproces har opnået sine etnologiske kollegers etiket »p.t.«, hvad angår varetagelsen af nyere tid, åbner sig tvivlens og rådvildhedens tvetydige gab. Tør vi inspektører af 2. grad tage telefonen eller åbne posten – for sæt nu, kommunen har været opmærksom på paragraf 36a og i god tro som hidtil vil meddele sig til sit lokale museum? For ret beset er det jo det, paragraf 36a kan koges ned til, såvidt Museumsnævnets skrivelse: nemlig pligten til at afsende og retten til at modtage information, altså for museets vedkommende tage telefonen og åbne posten.
Mens man sidder der og venter, kunne man f.eks. fundere over, at man i begge de to seneste vigtige lovtildragelser på nyere tids-museumsområdet bygger de administrative apparater op uden eller før den økonomiske dækning er til stede. Jeg mindes, da en kirkeminister fik en gratis fjer i hatten gennem loven om registrering af gravminder, der som en trojansk hest pludselig blev trukket ind i museumsverdenen, uden at der fulgte midler med, som kunne dække denne nye aktivitet, hvis omfang er skræmmende. Også paragraf 36a lider desværre tildels endnu af denne skavank, selv om der gennem Museumsnævnets rådighedssum via udvalget for nyere tid kan bødes på det.

Geografiske og faglige ansvarsområder

Nu skal landet i hvert fald deles op i etnologiske ansvarsområder, der ikke overalt svarer til de arkæologiske, og næppe heller altid til de geografiske virkeområder, som museerne ifølge deres formålsparagraffer endnu også skal have.
Lader telefonen én i ro et øjeblik – herude, hvor horisonten er lav og udsynet ikke spærres – skimter man måske den utopiske tro på, at den faste tilknytning mellem en lokalbefolkning og dens museum, som kan rådspørges og tilkaldes i tykt og tyndt, så langt var at foretrække.
Starter vi med samtalen om det arkæologiske fund, følger der uværgerligt mere med, lige til vi ender i også at skulle se på arvesølvet og skøderne fra gårdens ejere langt tilbage og frem til i dag – og dermed pludselig også den helt aktuelle situation, der vedrører en gammel bys trinvise afgivelse af sine institutioner og arbejdspladser. Personligt er jeg ikke i tvivl om, hvad der er den rigtige arbejdsform, men skriften på væggen fortæller jo, at vi skal se til at respektere hinandens grænser. Muren er faldet, men der er nye overalt.
Det er også altsammen helt i orden, for pludselig går det jo op for én dér ved telefonen, at paragraf 36a med garniture så udtrykkeligt vedrører »etnologisk arbejde« og dermed slet ikke siger noget om begrebet »nyere tid«, som ovenfor blev brugt helt rutinemæssigt. Vi skal så blot vide, hvad »etnologisk arbejde« er for noget. For det er nødvendigt med en præcis definition på noget, der optræder så centralt i en lovparagraf. Etnologerne ved det selvfølgelig – om det går på undersøgelsesobjekterne, teknikken eller metoden – eller måske den periode, som man arbejder med?

Bliver der tabt nogle århundreder?

Ønsker man – og hermed mener jeg de fagfolk (ikke politikerne), som står bag udformningen af paragraf 36a samt det Museumsnævn, som lægger navn til rundskrivelsen – med paragraf 36a at varetage hele perioden fra middelalderen og fremefter eller kun den, som meget etnologisk museumsarbejde for tiden synes at dreje sig om? Nemlig stort set »mandsminde-tiden«, altså næppe mere end tiden fra ca. 1920 og til i dag. Og selv om man forskyder den etnologiske periodegrænse lidt længere nedefter, hvad har man så tænkt sig med renæssancens huse, med barokkens skabe, 1700-årenes hospitaler og bøndernes huse og gårde? Eller med fajancerne, tinkrusene, kakkelovnene og harestederne, som folk kommer anstigende med? Var der ikke noget med, at »nyere tid« starter med den franske revolution i det store udland, og at man fra historikerside har opfattet middelalderen som strækkende sig ubrudt helt frem til da? Herhjemme kunne vi så fra og med næste år med en vis forsin-

kelse lade nyere tid starte i 1871, for nu at vælge et markant årstal. Gennem en særlig paragraf i museumsloven rykkes skellet blot hvert tiende år opefter. For de sønderjyske landsdele kan en dispensation til i første omgang at trække grænsen ved 1920 muligvis komme på tale, men det må blive op til en rent faglig afgørelse.

Hvis det kan ordnes sådan, så for mig meget gerne. Etnologer/historikere og andre med tilsvarende uddannelse, godkendt til varetagelsen af paragraf 36a og hvad mere følger, får rigeligt at gøre inden for de godt hundrede år, men med den fordel, at de altid selv vil være med i deres periodes avantgarde. Jeg vil da også indrømme, at det falder mig naturligt, at ting som de ovennævnte fra perioden før 1871 (syd for Kongeåen 1920) må falde udenfor etnologiens aktuelle arbejdsområde, sådan som jeg oplever dette inden for museumsverdenen. Og paragraf 36a tager vel netop heller ikke sigte på hele denne periode, som man kunne sammenfatte under overskriften »de glemte århundreder«?

Før vi derfor kommer alt for langt med at vurdere hinandens kvalifikationer og i sidste instans vore bestyrelsers valg af arbejdsfelter og ansatte, kunne vi så ikke afklare, hvem der skal tage sig af de glemte århundreder? At historikere, arkivfolk, bygningsarkæologer, kunsthistorikere og arkitekter kan og vil være med, turde være givet. Men lad os, når vi »p.t.« tager telefonen, få en klar melding om, hvornår vi skal kaste røret fra os og henvise til, at sagen henhører under »etnologisk arbejde«?

I Quedens Gaard i Ribe, Den antikvariske Samlings fineste bygning, indrettedes ca. 1790 en forhal med søjler og svunget trappe. Senere, omkring midten af forrige århundrede, tilføjedes i loftet et maleri af fugle i et bur – et forvarsel om dagens situation for museerne?

Et vidt begreb

Når først dette står klart, må man dernæst afklare, om vi alle, fordi udgangspunktet for paragraf 36a's meldetjeneste er taget i den helt anderledes arkæologiske situation, skal leve med en lovtekst, hvori et så variabelt begreb som »etnologisk arbejde« placeres i den grad centralt? Ingen vil da påstå, at kun de arkæologiske discipliner skulle forbeholdes ret til og indsigt i videnskabelig udforskning af de perioder, som de udspringer af? Det kan vist ikke engang den mest hildede gennemlæsning af museumslovens arkæologiske afsnit med tilhørende regler og undtagelser borge for. Men det kan også altsammen være ligemeget, blot der sikres en fagligt forsvarlig behandling af hele den lange periode mellem middelalderens slutning og mands mindes stedse fremadrykkende start. Den er tilstrækkelig lang og indholdsrig til at danne baggrund for en selvstændig museumsfaglig ordning, som ikke er reguleret efter paragraf 36a's intentioner.

– Så, nu ringer telefonen igen ... om vi kan se på ombygningen af forsamlingshuset? Er det bygget i 1887? Ja, så ved jeg altså ikke rigtig, om jeg tør – du må nok vente et par år, eller henvende dig til ... har du også fundet en stenøkse? Jamen, jeg skal alligevel en tur derudaf i eftermiddag – og var der ikke også noget om, at din bedstemor sku' flytte på plejehjem og noget med nogle papirer til arkivet ... og et foto af grænsegendarmerne ved telefonen? Jamen, det var da godt, du fandt den stenøkse – så ses vi i eftermiddag. □

Fagligt orienteringsmøde på Fuglsø – november 1990

Forhistorisk Arkæologisk Gruppe vil i år lægge vægt på to temaer:

1. Publikationsmuligheder på museerne
2. Yngre jernalder og vikingetid.

Temaerne vil optage hele torsdagen. Onsdag aften bliver reserveret fremlæggelser af nye og meget væsentlige resultater fra undersøgelser af de øvrige perioder (max. 10-15 indlæg). Den sidste time og resten af onsdag aften (natten) sættes af til »Posters-udstilling«. Her kan alle fremvise alle typer udgravninger fra alle perioder. Meningen er, at man tager overskuelige udgravningsplaner og oldsager med.

Til begge temaer inviteres foredragsholdere. Til yngre jernalder/vikingetid kan alle med væsentlige undersøgelser inden for de seneste år melde sig med indlæg.

Hensigten med den ændrede mødeform er at få en mere alsidig og fyldestgørende belysning af en enkelt periode hvert år.

EUROPA NYHED

LILLE, FRÆK OG PRIVAT

SHARP Europfax

- Kombineret telefon, fax og telefonsvarer i eet og samme stik
- Stort display med to linier á 24 tegn
- Papirafskærer
- 10 sider automatisk dokumentføder

SHARP Z-50

- 100 arks kassette
- Aut. belysning
- 5 enkelt farver
- 8 kopier pr. minut

SHARP
Winkelhorn
Nærmeste forhandler anvises på følgende telefonnumre:
København: 44 68 55 55
Odense: 66 11 44 14
Århus: 86 22 26 66
Aalborg: 98 17 50 00

BÆRBAR PC FAX LOMME KALENDER KOPI

Hvem er museums-højskolen for?

Af forstander for Museumhøjskolen,
museumsinspektør Ole Strandgaard

Der er mange museumsfolk, som spørger: - Den der Museumshøjskole er den ikke kun for medlemmer? Derfor i det følgende lidt om hvad Museumshøjskolen er, hvem den er for, og hvem der styrer den.
Museumshøjskolen er en selvejende institution.
Hvis man kigger museumsloven nøje igennem, vil man opdage, at Museumshøjskolen er en af de institutioner, som ud over museerne kan modtage statstilskud efter museumsloven.
Men før vi kom så langt, var der en lang forhistorie:

De gamle sommerkurser

På Dansk Kulturhistorisk Museumsforenings årsmøde 26. august 1966 drøftede man avancerede ting: Museerne burde have et fælles sekretariat, man skulle indføre et telex-net museerne imellem og der skulle startes en museumsskole. Udspillet kom fra de nordjyske museer med Peter Seeberg som talsmand.
I en henvendelse til kulturministeriet brugte man for første gang udtrykket MUSEUMSHØJSKOLEN. Man tænkte sig en praktisk-teoretisk uddannelse af museumsfolk via en 4-års skolegang med skiftevis ophold på skolen og praktik på museer.
Skolen startede som bekendt ikke dengang.
Det gjorde derimod de berømte DKM-sommerkurser. Allerede året efter i 1967 lagde man ud med det første Vester-Vedsted kursus.
Disse ugekurser var fra starten tænkt som forsøg, der skulle lede frem til en egentlig museumshøjskole. Og det er vigtige oplevelser og værdifulde erfaringer danske museumsfolk har hentet på sommerkurserne lige siden.
I 1981 nedsatte DKM et uddannelsesudvalg, som skulle arbejde videre med planerne: Hvordan kunne man komme frem til mere formaliserede uddannelser af museernes folk?
Dette udvalg lavede nogle forslag til kursusmoduler og et forslag til en 3-måneders uddannelse af museumsassistenter. Og endelig foreslog man, at det videre arbejde blev overtaget af et »museernes uddannelsesudvalg«, som også rummede kunstmuseerne og de naturvidenskabelige museer.
Museernes uddannelsesudvalg (MU) begyndte sin virksomhed i 1985 og afgav efter to års forsøgsvirksomhed betænkning i 1987.
Denne betænkning gik ud på, at der skulle oprettes en Museumshøjskole, og at Museumshøjskolen skulle ind under museumsloven.
Samrådet af Danske Museumsorganisationer tog nu over og på et samrådsmøde 7. maj 1987 udpegede man sine medlemmer af bestyrelsen.
Og i sommeren 1988 holdes så de første sommerkurser under Museumshøjskolens navn.

Hvem er så Museumshøjskolen nu?

Ja som sagt, så er Museumshøjskolen en selvejende institution, der efter forslag fra MU ledes af en bestyrelse på 7, der sammensættes således:
4 udpeges af Samrådet. DKM (kulturhistorien) udpeger 2, FDK (kunsthistorien) 1 og DNM (naturhistorien) 1.
De næste 3 medlemmer udpeges af

Museumshøjskoleforeningen.
Museumshøjskoleforeningen blev dannet i 1988 med det ene formål at være støtteforening for Museumshøjskolen. På årsmødet bestemmer deltagerne, hvilke af bestyrelsesmedlemmerne der skal være de 3 medlemmer af Museumshøjskolens bestyrelse.
Indviklet?
Nej, såre simpelt!
Samrådets bestyrelsesmedlemmer repræsenterer arbejdsgiversiden, *Museumshøjskoleforeningens* bestyrelsesmedlemmer repræsenterer arbejdstagerne.
På den måde sikrer man, at Museumshøjskolen ikke er institutionernes alene, men også er museums*folkenes.*

Med under loven

Da det i 1989 blev klart, at Museumshøjskolen ville komme med under den nye lov, som trådte i kraft 1. januar 1990, vovede man springet og ansatte fra 1. september 1989 undertegnede som forstander. Og fra 1. september tager Museumshøjskolen endnu et skridt ud på det dybe vand, for da flytter vi permanent sammen med en folkehøjskole, nemlig Den Rytmiske Højskole i Jyderup ved Vig i Odsherred.

Og hvem er så Museumshøjskolen for?

Trods alle disse ændringer er Museumshøjskolen endnu dybest set et nyt navn på de vante sommerkurser.
Der er heller ikke sket nogen ændring i, hvem der kan deltage i kurserne:
Det kan alle museernes folk: Ansatte, bestyrelsesmedlemmer, frivillige hjælpere, studerende osv.
Det er *ikke,* som nogle tror, en betingelse at være medlem af Museumshøjskoleforeningen. Men det er en fordel at være det, for rent bortset fra den indflydelse man får på driften, så sikrer man sig at få tilsendt kursuskatalog og nyhedsbrev direkte!

Hvad skal Museumshøjskolen?

Museumshøjskolen skal sikre efteruddannelse af museumsfolk og arbejde for museologisk forskning og videreudvikling.
Igennem de kommende år vil en del af kurserne blive mere målrettede, således at man via en række basiskurser når frem til at opfylde de krav, man kan stille til de forskellige stillingskategorier.
Men ved siden af det vil der fortsat være tilbud om overbygning og snusen til det sjove, som man kender det fra de gamle sommerkurser.
Museumshøjskolen tilbyder ugekurser, hvor man bor på skolen (1-5. oktober 1990 på Holstebro Højskole, 3-7. juni og 12-16. august 1991 på Museumshøjskolen i Jyderup).
Men der er også *regionale kurser,* som er små en-dags kurser, der holdes rundt om i landet, og *specialkurser* der holdes på specialmuseerne.

Fra 1. september er Museumshøjskolens adresse:
Museumshøjskolen
Jyderupvej 18, 4560 Vig
Telf. 53 41 72 00 og Fax: 53 41 72 10.

Museums højskolen

Katalog for efterårskursus 1-6. oktober på Holstebro Højskole udkommer i begyndelsen af august. Tilmeldingsfrist 3. september. Emnerne vil være: Museumsadministration, PC-File+, AV-teknik, Arkitektur- og stilhistorie, »Fup eller fakta« og (måske) Lyd som dokumentation.

Katalog for *hele* 1991 forventes at udkomme i december.
Katalogerne sendes til museerne og medlemmer af Museumshøjskoleforeningen. Vil du være *helt* sikker på at få kataloget selv, så meld dig ind i foreningen! Henvendelse til Anna Noer på Esbjerg Museum.

Institutionen för museologi i Umeå

Det svenske museologiinstitut i Umeå arrangerer i 90-91 følgende efteruddannelseskurser:
Humanekologi, 9-14. december 90. Lærere: Tage Sundström og Sverker Sörlin. Foregår i Hällnäs nv. for Umeå. Koster 2415 SKR + rejsen. Tilmelding 31. august 1990.
Verksamhetsprogram för museer, 3-8. februar 91. Handler om målrettet planlægning af »tillväxt, vård och underhåll«.
Lærere: Eric Hedqvist, Benny Hjern. Foregår i Östra Amtervik ved Karlstad. Koster 4400 SKR + rejsen. Tilmelding 1. oktober 1990.
Interesserede kan skrive til Institutionen för museologi, Umeå universitet, S-901 87 Umeå.

En messe for hvem?

Ole Strandgaard, Museumshøjskolen, beretter i Danske Museer nr. 2 om en tur til »2me Salon International des Musees et des Expositions« i Paris i januar 1990. Ole Strandgaard beskriver messen og når frem til spørgsmålet, om Danmark bør være med næste gang. Det mener han, Danmark bør, ud fra en betragtning om almen kultureksport, visen flaget i det fremmede, dansk uhøjtidelighed og den grundtvigske vej garneret med lidt smart, dansk arkitektur. En dansk stand skal i givet fald ikke forsøge at leve op til prestigeræset, men snarere at vise de billige og praktiske syrefrie papkasser fra Museumstjenesten i Viborg.

Ole Strandgaard foreslår så, at det samlede danske museumsvæsen skal overveje at lege med under disse rammer og lade Nævnet koordinere dette internationale fremstød. I og for sig en god idé – jævn i sin grundholdning.

For snart et par år siden rettede messens arrangører henvendelse til Arbejdermuseet for at forhøre, om vi var interesserede i at bemande en stand. Allerede på forhånd var det vanskeligt at finde ud af hvilket publikum, der var tale om, altså hvem PR-funktionen skulle rettes imod. Generelt virkede det hele lidt diffust, men rummede samtidig ud fra en umiddelbar betragtning spændende perspektiver. Vi takkede nej.

Et besøg på messen bekræftede de værste anelser. Fra tilrettelæggernes side var linien lagt så tilpas løst, at hvem som helst kunne gøre hvad som helst inden for de kvadratmeter, der var stillet til disposition. Det var vanskeligt at se, om messen var tilrettelagt for at få det parisiske publikum ud i den franske provins og ind i de franske provinsmuseer, om schweiziske fransktalende museer var interesserede i det franske publikum, om der var tale om ren italiensk og spansk prestige eller om tyske nationale manifestationer.

Man kan naturligvis ikke undgå at få en række indtryk og også nogle ideer, som kan bruges herhjemme, når man besøger sådan en messe. Nogle af dem har vi allerede omsat i kvindeudstillingen her i denne sommer på Arbejdermuseet, men generelt har messen ikke en kvalitet og målrettethed, som gør det værd at ofre nogle af museumsnævnets midler til at formidle og koordinere det internationale samarbejde for museerne.

Danmark kunne eventuelt være repræsenteret, i givet fald af Danmarks Turistråd, men kan det fortælle om ret mange danske museer, som adskiller sig fra, hvad man kan opleve som turist et hvilket som helst andet sted i Europa?

Peter Ludvigsen
Arbejdermuseet

Kulstof-14 dateringslaboratoriet

I forbindelse med Nationalmuseets udbygning er Kulstof-14 laboratoriet flyttet fra sine hidtidige lokaler ved »Løvegården« til nye velindrettede lokaler i Baghuset, Ny Vestergade 11.

Laboratoriet standsede dateringerne i midten af oktober 1989 og kunne igen optage dateringsvirksomheden efter et halvt års intenst arbejde med at få indrettet og opstillet udstyret.

Nuværende og kommende brugere er meget velkomne til at bese det nye laboratorium.

Dr. scient. Kaare Lund Rasmussen overtager ledelsen af laboratoriet, når H. Tauber trækker sig tilbage ved udgangen af september 1990.

C-14 komitén holder sine årlige møder i slutningen af januar, april og oktober. Prøver til datering indsendes i rimelig tid inden møderne.

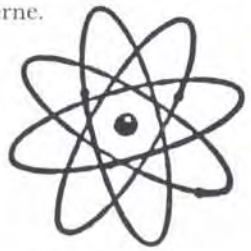

SIME 1992

3. Salon International des Musees et des Exposition, Grand Palais, Paris 20. til 26. januar 1992.

Se Ole Strandgaards artikel i Danske Museer 2, maj 1990.

Hvis danske museer skulle overveje at deltage i denne »museumsmesse« skal man allerede nu til at beslutte sig. Tilmeldelse fra november 1990. Sidste frist for tilmeldelse er 30. juni 1991.

Materiale findes hos redaktionen.

Statens Museumsnævn
Nyvalgt 1. juli 1990

Valgt af de kulturhistoriske museer:
Museumsinspektør Birte Friis
Sydhimmerlands Museum
Vestergade 21-23
9500 Hobro

Museumsinspektør
Helge Nielsen
Køge Museum
Nørregade 4
4600 Køge

Museumsinspektør
Kirsten Strandgaard
Odsherreds Museum
Kirkestræde 12
4500 Nykøbing Sj.

Valgt af kunstmuseerne:
Museumsinspektør
Jesper Knudsen
Holstebro Kunstmuseum,
Sønderbrogade 2
7500 Holstebro

Museumsdirektør
Bjarne Flou
Djurslands Museum/
Dansk Fiskerimuseum
Søndergade 1
8500 Grenå

Museumsdirektør Claus Olsen
Skagens Museum
Brøndumsvej
Postboks 171, 9990 Skagen
(Næstformand)

Museumsleder
Søren Manøe
Ølgod Museum
Vestergade 7
6870 Ølgod
(Formand)

Valgt af de naturhistorisk museer:
Museumsdirektør
Anders Holm Joensen
Naturhistorisk Museum
Universitetsparken
8000 Århus C

Udpeget af Nationalmuseet:
Overinspektør Poul Otto Nielsen
Nationalmusset
Frederiksholms Kanal 12
1220 København K

Udpeget af Statens Museum for Kunst:
Overinspektør Bente Skovgaard
Statens Museum for Kunst
Sølvgade 48-50
1307 København K

Museumsinspektør
Bodil Busk Laursen
Nationalmuseet,
Administrationen
Snaregade 12
1205 København K

Udpeget af de naturvidenskabelige centralmuseer:
Lektor Niels Hald
Geologisk Museum
Øster Voldgade 5-7
1350 København K

Personalia

Fuldmægtig Lars Banke, Statens Museumsnævns sekretariat, har som led i ministeriets turnusordning forladt nævnet 15. juni for at tiltræde en stilling i Kulturministeriets Medieretskontor.

Fuldmægtig Søren Agerskov tiltræder 1. september stillingen som fuldmægtig i Statens Museumsnævns sekretariat. Søren Agerskov kommer fra en stilling på Biblioteksskolen.

Norske Naturhistoriske Museers Landsforbund

afholder Nordisk Seminar med titlen »**Spredning av økologisk kunnskap gjennom museene**
15. til 18. november 1990. Sted: Norsk Skogbruksmuseum og Glomdalsmuseet, N - 2000 Elverum.
Tilmeldingsfrist: Snarest muligt, senest 1. oktober 1990.
Seminarleder: Amanuensis/akvarieleder Christian Andersen.

Adresse: Christian Andersen,
Norsk Skogbruksmuseum,
Postboks 117, N-2001 Elverum.
Tlf. 47 64 10 299.
Telefax: 47 64 13 015.

Danske Bondemøbler fra Midtjylland

I 1989 udgav professor Axel Steensberg og Grith Lerche 4. bearbejdede udgave af Axel Steensbergs uundværlige bogværk »Danske Bondemøbler«.
Ikke så få af bogens illustrationer viser møbler fra Herning Museums fine, gamle samling af bondemøbler, og museet har derfor besluttet at hente møblerne frem fra magasinerne til årets store særudstilling.
Møblerne er udstillet i mindre grupper, der danner interiører med sammenhæng i tid og rum, begyndende med gamle møbeltyper fra 1600 årene med skriftbånd og rige udskæringer.
Dernæst følger 1700 og 1800 årenes varierede møbeltyper i form af dragkister, chatoller, fliseborde og skabe ofte med broget bemaling, årstal og ejerinitialer.
I 1800 årene kommer finerede møbler på mode i borgerlige miljøer og bondestanden følger trop ved at lade de brogede møbler overmale med træefterligninger.
Det er disse møbler som i dag afsyres helt ind til det simple fyrretræ, som det aldrig har været meningen at vise frem.
Udstillingen slutter med en samling af møbler fremstillet af Peter Kristensen i Vildbjerg, som var ivrig husflidsmand på den tid, da husflidsbevægelsen kom til at præge mange danske landbohjem.

Herning Museum. Udstillingen kan ses året ud.

Klassik og kaos

Sommerens udstilling på Statens Museum for Kunst er en præsentation af billedhuggeren, maleren og grafikeren Svend Wiig Hansens arbejder fra de tidlige naturalistiske studier skabt i halvtredserne til hans seneste skulpturer skabt specielt til denne udstilling.
Mennesket har altid været både udgangspunkt og mål for Svend Wiig Hansens arbejde. Fra den sanselige og nærværende »Moder Jord«, der vakte så hidsig debat i 1954, til de eneste års store udsmykningsopgaver.
Menneskeskikkelsen som motiv har indtil firserne generelt spillet en tilbagetrukket rolle i efterkrigstidens kunst. Men Svend Wiig Hansen bruger den, former den og deformerer den.
Svend Wiig Hansen har en overvældende og mangfoldig produktion, tiltalt som han er af gigantiske opgaver. Han udtrykker sig med lige stor glæde og styrke gennem alle billedkunstens udtryksmidler – og gennemspiller ofte samme tema i forskellige medier.
Udstillingen, der er blevet til i samarbejde med Aarhus Kunstmuseum, rummer ca. 110 værker – malerier, skulpturer, tegninger og grafik – og byder på en sjælden lejlighed til at stifte bekendtskab med denne monumentale skikkelse i dansk kunst.

Statens Museum for Kunst, København, 14.7 til 16.9.1990

UDSTILLINGER

Et interiør fra udstillingen. I klædeskabet fra 1700-årene hænger tøjet på »gammeldags« manér i stropper på skabets træknager.

Moder Jord

Sensommerkoncerter

Som noget nyt afholdes koncerter i museet i Kerteminde. 4 sensommerkoncerter i september – den 2., 9., 16. og 23. september fortrinsvis med værker af fynske komponister, spillet af musikere, der bor og har deres virke på Fyn.
Der spilles værker af bl.a. Franz Syberg, søn af maleren Frits Syberg, af Svend Erik Werner, tidligere rektor for Det fynske Musikkonservatorium, af en ung fynsk komponist Anders Brødsgaard og naturligvis af Carl Nielsen i 125 året for hans fødsel.
Medvirkende er: Carl Nielsen Kvartetten, Den danske Violonbande, Jørgen Klint, Jens Schou og Rosalind Bevan.

Johannes Larsen Museet i Kerteminde.

Walker Evans amerikanske fotografier

Amerikanske Fotografier blev første gang vist på Museum of Modern Art i New York i 1938, hvor udstillingen blev et gennembrud for den da 35-årige fotograf. Siden har ingen set udstillingen i dens helhed. Nu godt 50 år efter, hvor Walker Evans er blevet en fotografiets klassiker, har Museum of Modern Art genskabt udstillingen.
Amerikanske fotografier er i to afsnit. Den første kunne man kalde det amerikanske menneske under 30'ernes depression, den anden det menneskeskabte Amerika – deres huse på landet og i provinsbyerne, fabrikker og kirker, og som den første del præget af 30'ernes dybe fattigdom og nød.

Bomuldsforpagters kone, Alabama, 1936.

Louisiana i Humlebæk 25. august til 21. oktober.

Gamle Danske Håndværk – det som forsvinder

På Aalborg historiske Museum vises i sommer og frem til oktober udstillingen »Gamle Danske Håndværk...« som behandler 28 forskellige gamle håndværk. Det er fag, som enten er helt forsvundet, eller er så forandrede, at kendskabet til fagets traditionelle værktøj og teknikker er ved at være glemt.
Udstillingen viser en række håndværk, hvoraf de fleste kom til Danmark i middelalderen. Nogle få håndværk arbejder i teknikker, der har været kendt siden jernalderen – f.eks. smedehåndværket. De fleste fag havde derfor en mere end 500-årig historie, da industrialiseringen i slutningen af forrige århundrede begyndte at udkonkurrere de traditionelle håndværksfag. Derefter gik udviklingen stærkt – de fag, der ikke kunne tilpasse sig industrialiseringen, forsvandt, og i dag haster det med at indsamle de sidste rester af den traditionelle håndværkskultur. De håndværkere, der har lært de gamle fag, er næsten alle op i årene.
Indenfor de næste 10 år må man gå ud fra, at de sidste danske bødkere, karetmagere og trædrejere er forsvundet. De udstillede redskaber fra gørtlere, kobbersmede og skemagere betragtes allerede som store kuriositeter og ingen moderne tømrer kan bruge udstillingens tømrerredskaber. Andre teknikker overlever kun som kunsthåndværk og hobby.
Museets udstilling er baseret på cand.mag. Mikael Andersens indsamling af minder og redskaber.

Aalborg historiske Museum – 23.6 til begyndelsen af oktober 1990

I 1920'erne har et par tagdækkere besteget et skifertag, der trænger til reparation. Budolfi kirke ses i baggrunden. Tagdækkere er et truet håndværk, der oprindelig udspecialiseredes af blikkenslagerfaget: Blikkenslagerne var i forvejen på taget for at lave inddækninger og nedløbsrør, og så var det naturligt, at de også overtog selve tagdækningen.

Forsidefoto: Hindebæger. Det er kun på strandengene i Vadehavsområdet og på Samsø, den kan ses i større mængder i Danmark. Vadehavsområdet er kendt for sin særegne natur, men også kulturhistorisk rummer området mange interessante træk. Herom kan læses mere i bladet.
Foto: Svend Tougaard.

INDHOLD

Ni millioner tager ikke fejl 2
Frank Birkebæk

Vadehavsprojektet 3
Michael Lauenborg

Museum og virksomhedskultur 7
Janne Laursen

Tanker ved telefonen – p.t. 13
Per Kr. Madsen

Hvem er museumshøjskolen for? 17
Ole Strandgaard

Udstillinger 22

DANSKE MUSEER
Udgivet af Museumstjenesten. Udkommer ca. 6 gange om året.
»Danske Museer« erstatter det tidligere tidsskrift »Museumsmagasinet«.
Redaktion af dette nummer: Michael Lauenborg, Tove Borre og Frank Birkebæk.
Redaktionskomite: Claus Olsen, Statens Museumsnævn, Hans Jeppesen, Dansk Kulturhistorisk Museumsforening, Jesper Knudsen, Foreningen af Danske Kunstmuseer, Søren Lausted, Foreningen af Danske Naturvidenskabelige Museer.
Redaktionens adresse: Tove Borre, Ørslev Kloster, Hejlskovvej, 7840 Højslev, tlf. 97 53 85 65. Michael Lauenborg, Esbjerg Museum, Nørregade 25, 6700 Esbjerg, tlf. 75 12 78 11. Frank Birkebæk, Roskilde Museum, Sankt Ols Gade 17, 4000 Roskilde, tlf. 42 36 60 44.
Abonnement årligt: 100 kr. Ekspedition: Museumstjenesten, Sjørupvej 1, Lysgård, 8800 Viborg. Tlf. 86 66 76 66.
Lay-out: Else Kierstein, Esbjerg Museum.
ISSN 0904-0579
Sats og tryk: Arnold Thomsen A/S, Esbjerg
Eftertryk er kun tilladt i uddrag og med tydelig kildeangivelse.
Frist for aflevering af stof til næste nummer, der udkommer i oktober 1990, er den 12. september.